

A földút D-i oldalán az Árpád-kori település objektumait tártuk fel, árkokat, néhány gödröt valamint egy házat is. A ház jól látható folttal jelentkezett. Lekerekített sarkú, négyzetes, földbe mélyedő ház volt, egyik oldalán nyúlvánnyal. A bontás során sikerült megfogni a ház lejárt alját is. A ház DNy-i szélének közelében találtunk egy munkagödröt, vele szemben pedig egy kemence maradványa került elő. Csupán a letapasztott és jól átégett sütőfelületet tudtuk kibontani. Mivel a ház „nyúlványa” is a kemence felőli oldalon volt, ezért feltételezhető, hogy a füst elvezetésére szolgált.

A feltárt árkok egy része tartozott csak az Árpád-kori telephez, másik részük újkori volt.

Ferencszállás, Félegyházi-vízfolyás É (MOL KKF 10.): A terepbejárás során itt gyér őskori, vagy népvándorlás kori cserépanyagot találtak. A vasútvonal közelében lévő területen csupán 2 árok került elő. A nyomvonal középső, legmagasabb részén a humuszolt terület üres volt, míg a csatorna közelében 6 árok került elő. Ezekből csupán néhány csont került napvilágra, így a feltárt objektumok korának közelebbi meghatározására nincs lehetőségünk.

SOMOGYVÁRI ÁGNES

200. Kiskunfélegyháza határa

(Bács-Kiskun megye) B, Sza, A, Á

2008 folyamán megelőző régészeti feltárásokat végeztem a Városföld–Algyő közötti gázvezeték nyomvonalába eső alábbi lelőhelyeken.

Félegyházi tanyák (MOL-Ad. 2.): 2008. június 2. és augusztus 19. között a feltárás során négy korszakból összesen 262 objektum került napvilágra. Ezek között volt néhány néprajzi korú és több Árpád-kori telepjelenség (főként sekély árkok), valamint a császárkori szarmata településréteg alatt több bronzkori árok, de túlnyomó többségükben szarmata kori objektumok kerültek elő. Utóbbiak között szerepelt egy olyan, méhkas alakban öblösödő gödör, melybe megközelítőleg D–É tájolással egy nőt helyeztek nyugalomba. A váz háton feküdt, tartásából ítélve nem volt semmilyen anyagba beletekerve, mindkét térde felhúzva került elő, mivel csak így fért bele a gödörbe. Jobb csuklóján bronz huzalkarperec, mellkasán egy vastárgy (fibula?) korrodált és hiányos darabkái képezték a mellékleteket. Fejéhez egy részleges, lábához egy teljes kutyát temettek el.

Az Árpád-kori árkok kusza rendszertelenségben szeltek át az 5 m széles feltárható sávot és igen csekély mélységben húzódtak a szántott felszín alatt. Nagyobb részük feltehetően karámárok lehetett. Az árkok mellett néhány gödör is az Árpád-korból származott. A feltárt 262 objektum között 3 sír, 4 kopolyakút, 133 gödör, 80 cölöplyuk, 40 árok és árokrészlet, valamint 2 épület(?) van. Az objektumok közül biztosan 4 bronzkori, 69 császárkori, 6 Árpád-kori, 9 néprajzi korú. Elhelyezkedéséből és betöltéséből ítélve 109 objektumról feltételezhető, hogy a szarmata népesség hagyatéka, 19-ről, hogy

bronzkori és 9-ről, hogy az Árpád-korban keletkezett. Teljességgel bizonytalan besorolású 33 objektum.

A nyomvonal keskeny sávja nem tette lehetővé egyik korszak településszerkezetének a rekonstruálását sem, mindössze annyi mondható el, hogy az Árpád-korban állattartásra használták a területet, illetve hogy a császárkorban több időszakban is lakott volt e rész. A szarmata sírok – a szuperpozíciókból következően – a település ittletének a feledés homályába merülése után keletkeztek.

Félegyházi tanyák, Vasútvonal É (MOL KKF 5.): A 400 m hosszú feltárási terület D-i harmadán több mint 20, a szürke, szikes agyagon alig észrevehető folttal jelentkező kutat bontottunk ki. Kivétel nélkül nagyon nagyméretű, többszörösen összeomlott, agyag és a fizikai hatások révén beindult mészképződéses betöltésűek voltak. A feltárási terület második harmadában sárga és vörös agyagos altalajon viszonylag jobban látszottak az objektumok, a kutak egyhangúságát ház, árkok és gödrök váltották. A terület legmagasabb részén 2 É–D-i tájolású, rabolt szarmata sírt találtunk. Az egyikben tökéletesen ép, aranyozott fibulát hagytak. A terület harmadik harmadát inkább árkok, valamint méhkas alakú vermek jellemzik. A feltárási terület É-i végében, a magasabb részről ismét legelő felé haladva előkerült néhány kút, majd a telepjelenségek teljesen megszűntek.

Az objektumokból nagyon gyér leletanyag került elő, mely mind a szarmatákhoz köthető. Sok szuperpozíciós helyzetet regisztráltunk, ezek viszonyát egy-két kivételtől eltekintve sikerült meghatározni. A lelőhely egy igen sokáig élő szarmata telep részlete.

Csányi-tanya Ny (MOL KKF 6.): Május 5–14. között összesen 513 m² nagyságú területen 16 objektumot tártunk fel. Ebből 10 árok, 1 hulladékgyöngör, 2 kemence, 1 hamusgödör, 1 kopolyagödör, 1 emberi váz volt. A megelőző feltárás során Árpád-kori település objektumait találtuk meg. Az objektumok többségéből a korszakra jellemző kerámiatöredékek, főleg cserépbográcsok töredékei, valamint állatcsontok kerültek elő. Külön említésre méltó egy cserépbogrács- és fazéktöredékkel kirakott kemencealj tapasztása, valamint a szelvény ÉK-i szélénél előkerült, jól kiégetett kemence maradványa a hozzákapcsolódó hamusgödörrel. Az egyik árok betöltésében emberi csontváz részeit találtuk meg, a melléklet nélküli vázat egy későbbi árokkal megbolygatták. A lelőhely valószínűleg mindkét irányban folytatódik, DK felé összeér a MOL KKF 7-es lelőhellyel.

Csányi-tanya (MOL KKF 7.): A megelőző feltárás során szarmata és Árpád-kori települések objektumai mellett bronzkori urnatemetőt és telepjelenségeket, szarmata temetőt valamint 2 avar sírt találtunk. Folyamatos bővítések után összesen 5231 m² területen, 308 régészeti jelenséget vizsgáltunk meg. A bronzkor legjelentősebb leletcsoportját egy a klasszikus Vatyakorba datálható urnatemető részlete jelentette. Szórtan helyezkedtek el a sírok, a helyszínen a keskeny nyomtáv

okán sem észlelhettünk rendszert. Az urnák alapvetően rossz állapotban voltak, kivétel nélkül mindegyiket roncsolta a földművelés. A bronzkorhoz kapcsolható telepjelenségek feltűnően gyenge leletanyaggal, koncentráltan jelentkeztek. A feltárt területen a szarmata korhoz tartozó jelenségek voltak a legnagyobb arányban. Az egész nyomvonalhosszon, néhol szórtabban, néhol koncentráltabban jelentkeztek. A szarmata falvak esetében már többször megfigyelt települési egységek elkülönülése nyomon követhető még a keskeny nyomvonal ellenére is.

A *szarmata* sírok közül némelyik körárkos, egykori számukat a temető területén található rendkívül sok szuperpozíciós helyzet alapján csak sejthetjük. Mind-egyik rabolt volt, az egyikben az épen maradt lábszárnál és lábfejen közel 500 gyönggyel díszített csizma/nadrágszár maradványait találtuk. A nyomvonal D-i részén igen mély, sárga homokos betöltésű, rabolatlan temetkezések kerültek elő, melyekben az itteni szarmata vázakéval ellentétes tájolással feküdtek a maradványok. Korhatározó lelet mindössze 1 ezüst fülbevaló került elő, mely alapján az avar korszakhoz fűzhetőek e sírok. Avar telepjelenségeket nem észleltünk a feltárt területen.

Az *Árpád-kor* jellegzetesen itt is leginkább szerény leletanyagot szolgáltatató árkokkal jelentkezett. A legérdekesebb objektum egy feltűnően nagyméretű, földbe vájt téglalap alakú épület 4, többszörösen megújított kemencével, melyeket a feltöltődés tanúsága szerint hosszú időn keresztül, már a 11. sz. elejétől használtak. A közvetlen közelben elhelyezkedő templomos hely, illetve a szakirodalomból jól ismert, a nyomvonal mellett azonosított kántordombi soros temető érdekes összefüggésekre világíthat rá, későbbi mélyebb elemzéssel.

Az ásatáson esőzések és talajvíz miatt szinte folyamatosan víz alatt álló mély részeken találtunk kutakat, melyeknél jól el lehetett különíteni a szarmata és *Árpád-kori* kutak csoportjait.

Munkatársak: Mészáros Mónika, Székely György régész, Tompa György régészhallgató, Budai Zsuzsa, Bótsch Enikő, Könczöl Laura és Radics András régész-technikus, Vida Ágnes rajzoló.

ROSTA SZABOLCS

201. Kiskunfélegyháza határa (Bács-Kiskun megye) B, Sza, A, Á

2008 folyamán megelőző régészeti feltárásokat végeztünk a Városföld–Algyő közötti gázvezeték nyomvonalába eső alábbi lelőhelyeken.

Galambosi-dűlő, Pintér-tanya (MOL KKF 3.): Április 8. és május 5. között 2457 m² nagyságú területen 87 objektumot tártunk fel. Ebből 35 árok, 19 kopolya és egyéb gödör; 31 cölöplyuk, 1 betöltési szint és egy természetes jelenség volt.

Több régészeti korszak laza szerkezetű településmaradványai kerültek elő. Mivel az objektumok többségéből nem került elő korhatározásra alkalmas

leletanyag, így ezek régészeti korszakhoz kötése esetleges. Az előkerült kerámiaanyag állapota tovább nehezíti a lelőhely régészeti hovatartozásának megállapítását. Az itt talált kiterjedt árokrendszer, valamint a víznyerésre használt kopolyagödrök feltehetőleg avar koriak. Ezekből nagyobb mennyiségű kézzel formált, durva kialakítású, vastag falú kerámia-töredék (sütőharangok töredékei) és állatcsont került elő. Az árkok mellett kisebb számban cölöplyukakat (némelyikben paticsrögökkel) és nagyobb méretű gödröket is feltártunk, amelyek többsége ugyancsak avar kori lehet. Szórványként egy orsógomb is előkerült. A leletanyag kisebb része valószínűleg bronzkori, a pontosabb kor meghatározást a leletek tisztítása után lehet elvégezni. Az egyik árok betöltésében egy melléklet nélküli emberi vázat találtunk, melyet a mezőgazdasági művelés részben megbolygatott. Néhány objektumból szarmata kori kerámia-töredék került elő, de ezek mennyisége lényegesen kevesebb, mint amennyi az ilyen korú településeken előfordul.

Miklós-tanya (MOL KKF 4.): Április 21. és május 6. között dolgoztunk. A terepbejárás és helyszíni vizsgálat alapján egy szarmata település jelenlétére lehetett számítani. A 694 m² nagyságú területen 12 objektumot találtunk, ebből 6 árok, 4 kopolyagödör (kút), 1 hulladékgödör és 1 cölöplyuk volt. Május 20–28. között bővítettük a lelőhelyet D-i irányba, ahol a 12. objektumon kívül más objektum nem került elő, tehát a lelőhely D felé véget ért.

Július 7-én kezdtük el ismét a munkát, miután É felé is lehetőség nyílt a terület hosszabbítására. A bővítésekkel együtt a feltárt terület nagysága 1287 m² lett, amelyen összesen 26 objektumot tártunk fel és dokumentáltunk. Ebből 17 árok, 5 kopolyagödör (kút), 2 hulladékgödör és 2 cölöplyuk volt.

A megelőző feltárás során a szarmata település egyik szélén elhelyezkedő objektumokat találtuk meg. Többségükből a korszakra jellemző gyér kerámia-töredékek, valamint állatcsontok kerültek elő.

Városföldi határút (MOL KKF 12.): A megelőző régészeti felügyelet során kemencékre utaló paticsos foltokat észleltünk. Június 24. és július 1. között elvégeztük a lelőhely leletmentő feltárását. A 766 m² nagyságú területen összesen 44 objektumot találtunk, ebből 20 gödör, 13 árok, 8 kemence és 3 cölöplyuk volt. Ezek egy szarmata település objektumai, valamint egy kora *Árpád-kori* település maradványai. Külön említésre méltó az ásatási szelvény D-i felében talált, 8 kemencéből álló komplexum (kora *Árpád-kori* kemencebokor). A feltárt objektumok többségéből a korszakra jellemző gyér kerámia-töredékek valamint állatcsontok kerültek elő.

Munkatársak: Csirmaz Roland, Jakucs János és Tompa György régészhallgatók; Bótsch Enikő, Könczöl Laura, Radics András, Guttyán Attiláné régész-technikusok; Gera Ágnes, Vida Ágnes rajzoló.

V. SZÉKELY GYÖRGY